



بسم الله الرحمن الرحيم

بحث ما در مواردی بود که فقط قضا لازم است دون الکفارة، عرض کردیم که حقیقت صوم این است که انسان از طلوع فجر تا غروب آفتاب از مفطرات امساک کند و اگر در جایی تخلف واقع شود قضاء دارد چونکه واجب فوت شده است و اگر تخلف عمدی باشد کفاره هم دارد مقتضای قاعده همین است که بیان شد اما در دو صورت شارع ارفاق کرده و قضا واجب نیست یکی در مستصحب اللیل به شرط مراعات و تحقیق درباره عدم طلوع فجر که در چنین صورتی اگر بخورد ولی بعداً بفهمد که فجر طلوع کرده بوده لازم نیست قضا کند که خبر سماعه (خبر ۳ از باب ۴۴ از ابواب وجوب الصوم و نية) براین مطلب دلالت داشت و صورت دوم در مستصحب النهار در صورتی که در آسمان علت و ابری باشد که تفصیلش گذشت خلاصه اینکه در این دو صورت شارع مقدس ارفاقاً فرموده که قضا لازم نیست و فتاوی فقهای ما هم بر همین جاری شده است اما در عین حال ما در این رابطه روایات مخالف داریم که باید آنها را بررسی کنیم.

اخبار ۱ و ۲ از باب ۵۱ از ابواب مایمسک عنه الصائم خلاف آنچه که عرض کردیم را می گوید، خبر ۱ از این باب ۵۱ این خبر است: «محمد بن الحسن یاسناهد عن سعد بن عبدالله، عن أحمد بن محمد، عن العباس بن معروف، عن علی بن مهزیار، عن حماد بن عیسی، عن حرزبن عبدالله، عن زرارة قال: قال أبو جعفر (ع) وقت المغرب إذا غاب القرص، فإن رأيته بعد ذلك وقد صليت أعدت الصلاة ومضى صومك وتكف عن الطعام إن كنت أصبت منه شيئاً». خبر سنداً صحیح می باشد و درباره متن آن خیلی بحث شده و ظاهر حدیث دلالت دارد براینکه تا قرص غائب نشده مغرب نشده و بین نماز و روزه فرق می باشد یعنی در این صورت روزه درست است ولی نماز را چونکه در غیر وقت خوانده شده باید دوباره بخواند.

خبر ۲ از این باب ۵۱ این خبر است: «ویاسناهد عن أحمد بن محمد، عن الحسين - یعنی: ابن سعید - عن الفضالة، عن أبان، عن زرارة، عن أبي جعفر (ع) حدیث أنه قال لرجل ظن أن الشمس قد غابت فأفطر ثم أبصر الشمس بعد ذلك، قال: ليس عليه قضاء». این خبر هم سنداً صحیح می باشد و این خبر هم دلالت دارد بر عدم قضا در صورتی که

خورده ولی بعداً فهمیده هنوز غروب نشده. بعضی ها در اینجا گفته اند که خبر دوم مقید خبر اول می باشد زیرا در خبر دوم کلمه ظن آمده و ظن در اینجا حجت است ولی ما نمی توانیم این مطلب را قبول کنیم زیرا ظن به تنهایی حجت نمی باشد مگر اینکه دلیلی آن را ثابت کرده باشد یعنی اصل عدم حجیت ظن می باشد الا ما خرج بالدلیل که در اینجا دلیلی در باب صوم رمضان که در موقع افطار ظن حجت باشد نداریم.

خوب و اما یک خبر هم در باب ۵۰ از ابواب مایمسک عنه الصائم داریم، خبر این است: «محمد بن یعقوب، عن علی بن ابراهیم، عن محمد بن عیسی بن عبید، عن یونس، عن أبي بصير و سماعة عن أبي عبدالله (ع) فی قوم صاموا شهر رمضان فغشيهم سحاب أسود عند غروب الشمس فأروا أنه أليل فأفطر بعضهم، ثم إن السحاب انجلى فإذا الشمس، فقال: على الأذى أفطر صيام ذلك اليوم، إن الله عزوجل يقول (إتموا الصيام إلى الليل) فمن قبل أن يدخل الليل فعليه قضاؤه لأنه أكل متعمداً». خبر سنداً صحیح می باشد البته آقای خونی در معجم رجال حدیث قائل شده که خبر موثق است و همانطور که می بینید این خبر برخلاف دو خبر ۳ و ۴ از باب ۵۱ که دیروز خواندیم دلالت دارد براینکه حتی اگر در آسمان سحاب و ابر نیز بود باز باید روزه اش را قضا کند ولی آن دو خبر (خبر ۳ و ۴ از باب ۵۱) دلالت داشتند براینکه اگر سحاب و ابری در آسمان بود و خورد لازم نیست روزه اش را قضا کند پس بین این خبر و آن دو خبر تعارض وجود دارد. خوب و اما ما در جواب از این تعارض عرض می کنیم که این خبر ۱ از باب ۵۰ مورد اعراض فقهای ما می باشد و فقهای ما به آن عمل نکرده اند لذا از حجیت می افتد بلکه به آن دو خبر یعنی اخبار ۳ و ۴ از باب ۵۱ عمل کرده اند و از طرفی فقهای ما این خبر ۱ از باب ۵۰ را حمل بر تقیه کرده اند چرا که این خبر موافق قول عامه می باشد. خوب صاحب عروة بعد از ذکر کلیات وارد به فروعات می شوند و مسائلی را بیان می فرمایند ایشان در مسئله اول می فرمایند: «إذا أكل أو شرب مثلاً مع الشك في طلوع الفجر و لم يتبين أحد الأمرين لم يكن عليه شيء نعم لو شهد عدلان بالطلوع و مع ذلك تناول المفطر وجب عليه القضاء بل الكفارة أيضاً وإن لم يتبين له ذلك و لو شهد عدل واحد بذلك فكذلك على الأحوط». ادامه بحث بماند برای جلسه بعد...

و الحمد لله رب العالمين أولاً و آخراً و صلى الله على

محمد و آله الطاهرين